

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

бағдарланған және ұлттық стандарттардың, дәстүрлердің, сондай-ақ тілдің талаптарына негізделген республикалық автоматтандырылған кітапханалық-ақпараттық жүйесін (РАБИС) енгізді. Бүгінгі таңда, РАБИС бағдарламасы жоғарыда атап өткендей 1011 кітапхананы бірыңғай компьютерлік желіге біріктірді. Қолданыстағы көпжылғы тәжірибе РАБИС-тың осыған ұқсас кітапханалық бағдарламалардан ешқандай кем түспейтінін, лайықты жүйе екенін көрсетті. Осы уақыт ішінде ҚР Ұлттық кітапханасының өзінде 3 млн. астам библиографиялық сипаттаманың мәліметтер қоры жасалды. Бұдан өзге, кітапханада толықмәтінді ақпараттың 516 Гбайттан аса толықмәтінді контенті құрылды.

Бүгінгі күні кітапхана қызметін пайдаланушылардың интеллектуалдық деңгейі мен сұраныстары күрделі, мазмұны түбегейлі өзгерген. Сондықтан олардың қажетті талап-тілектерін орындау, жаңа ақпарат көздерін дер кезінде ашып, оны кітапхана оқырмандарына жедел хабарлап отыру кітапханаға үлкен міндеттер жүктейді. Кітапхана – ғасырдан ғасырға адамзат тарихының керуенін сүріндірмей әкеле жатқан, шырағы биік парасаттылық пен білімділіктің, байлық пен біліктіліктің кең ордасы. ХХІ ғасыр руханият, мәдениет, ақпарат ғасыры екені әлемдегі адамзатқа белгілі және оны мойындауда. Заман талабына сай оқырмандарға өркениетті қызмет көрсету, кітапханаларға берілген жаңа технологияларды кітапхана жұмысында кеңінен қолданып, кітапхана бүгінгі қоғамның қажетті ақпарат орталығы екендігіне ешкім күмән келтірмейді. Ақпарат көздерін, әмбебап құжаттардың толық жинағын, оқырмандарға әлемдік, ұлттық мәдени, рухани құндылықтарды насихаттау жалпы кітапханасының басты мақсаты болып табылады. Жаңа заманға сай автоматтандырылған кітапхана деген түсінік пайда болды. Оның мағынасы сандық, виртуальды, компьютерлік, машинада оқылатын кітапхана секілді ұғымдармен түсіндіріледі. Автоматтандырылған кітапхананың басқа кітапханалардан өзінің ерекшелігі мен айырмашылықтары да бар. Ол туралы көптеген ғалымдар да зерттеулер жүргізген. Соның бірі деп Воровскийді атасақ болады. Айырмашылығы: техникалық процестер, қызмет көрсету жолдары мен сапасы, ақпараттық тасымалдағыштың әртүрлілігі, тағы басқа. Дәстүрлі және автоматтандырылған кітапханаларды бірлестіретін қызмет көрсетуде бір-бірін толықтырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2018 жылғы 10 қаңтар
2. Кітапханашы анықтамалығы/ құраст. Г. А. Маханбетов, Г. Т. Рахимжанова, А. Қ. Байдарова, К. К. Қоштаева, - Алматы: ҚРҰК, 2015. – 116-120 б.
3. Ақпараттық технологиялар: мәліметтер мен сандар жинағы. – Алматы: ҚРҰК, 2017. – 22 б.

ӘОЖ 930

ДІН ЖӘНЕ ДӘСТҮР САБАҚТАСТЫҒЫ – ЛАҢКЕСТІККЕ ҚАРСЫ ТҮРУ ЖОЛЫ

Спатаева Акерке

Л.Н Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, 2 курс магистранты,
Астана қаласы, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Қ.Қ. Сәрсембина

Дін мен қоғам бір – бірінен ажырамайтын феномендер. Дін қоғамдық құбылыс, ал қоғам мемлекеттің субстанциясы. Дін адам мен шексіз болмыс арасындағы байланысты білдіретін сана. Ешбір ғылым, ешбір білім саласы адамның бүкіл ғаламдық болмыспен байланысын да дін сияқты айта алмайды. Діннің өрбитін, өсетін, өнетін, көркейетін жері – бір ұлттың, бір аймақтың сол жердегі әлеуметтік уақытына байланысты. Діннің тарихи – табиғи негізін дұрыс түсіну

басты мәселе. Дінді дұрыс түсіну және түсіндіру (діннің адам, қоғам өмірінде алатын маңызын) мемлекеттіміздің өркениетті дамуына апарар даңғыл жол.

Діниэкстремизм мен лаңкестік – бүкіл әлемдік құбылыс. Қазіргі кезеңде лаңкестік пен экстремизмге қарсы қоғам болу күресу мәселесі туындауда. Бүгінгі таңда ақпарат құралдары және көптеген саясаткерлер лаңкестікті ХХІ ғасырдың өте қауіпті дерті деп бағалауда. Исламның өз болмысында ешқандай да агрессияшылдық жоқ. Алайда өз басым экстремизм мен лаңкестікті дінге байланыстырып атауға қарсымын.

Лаңкестіктің өсуіне мынадай факторлар әсер етеді: саяси-әлеуметтік және экономикалық дағдарыс, халықтың өмір сүру деңгейінің күрт төмендеуі мен жұмыссыздықтың өсуі, ұлттық және діни қайшылықтардың шиеленісуі, т.б. Лаңкестікке қарсы алдын алу шараларының қатарына: қоғамның әлеуметтік-экономикалық және саяси тұрақтылығын, азаматтардың экономикалық, саяси, ұлттық, діни, т.б. құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету; адам құқығы жөніндегі мемлекеттік органдар мен қоғамдық органдардың жұмысын жетілдіру; қоғамда жоғары саяси және құқықтық мәдениет қалыптастыру; қару-жарак рыногіне, соның ішінде жаппай қырып-жою құралдарына мемлекеттік және халықаралық бақылау жасау, т.б. Дүниежүзілік қауымдастық Лаңкестікке қарсы бірқатар халықаралық-құқықтық құжаттар қабылдады (Әуе кемелеріне жасалған қылмыстық және басқа да әрекеттер туралы конвенция (1963); Азаматтық авиация қауіпсіздігіне қарсы бағытталған заңсыз актілермен күрес туралы конвенция (1971); Лаңкестікті қаржыландыруға қарсы күрес туралы конвенция (1999), т.б. 1994 ж. БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы 49-сессиясында қабылданған “Халықаралық лаңкестікті жою шаралары туралы” декларацияда Лаңкестікпен күрестегі халықаралық ынтымақтастық шаралары белгіленді. ТМД мемлекеттері арасында көпжақты келісімдер жасалып, Лаңкестікке қарсы орталық құрылды (2000). Орта Азия мемлекеттері 2000 ж. Ташкентте өткен саммитте “Лаңкестікпен, саяси және діни экстремизммен, трансұлттық ұйымдасқан қылмыспен, тұрақтылық пен қауіпсіздіктің басқа да қатерімен күресте бірлескен іс-әрекет туралы” келісімге қол қойды. Сондай-ақ Шанхай ынтымақтастық ұйымы шеңберінде халықар. Лаңкестікпен және экстремизммен күрес шаралары белгіленген [1, 880 бет.].

Ислам діні ешқашан қатыгездік пен қантөгісті үндемеген. Қазақстанның тарихы, мәдениеті және біздің болмысымыз ғасырлар бойы Ислам дінімен сусындалып, шарифат заңдары салт-дәстүрімізбен қатар қалыптасқан.

Ата-бабамыз асыл дініміз Исламды ерікті түрде қабылдап, әдет-ғұрып, салт –дәстүр, тәрбиемізбен ұштастыра білген. Мәселен, қазақта «Өлімнен ұят күшті» деген нақыл сөз бар. Ұрпақты қашанда жаман, арсыз істен аулақ болу мақсатында ұят болады деп ескертіп отырған. Хадисте: «Ұят – иманнан» делінген. Адам баласында ұят сезімі болмаса, ол арсыз, намыссыз болады. Адамзат баласы үшін ұят сезімі басты қасиет болып табылады. Ислам ахлағында («Ахлақ» - мінез-құлық тәрбиесі) ұялудың екі түрі айқындалған, Жаратушысынан ұялу, өзі сынды пенделерден ұялу. Ғұлама Жүсіп Баласағұн:

Бек кісіге – керек ұят, ақыл, ар,

Зұлмат күш жоқ, ақыл – арды жапырар.

Ұятыбарадамдарпәк, момында,

Ұяттыіскетигізбейдіқолында.

Кімге тәңір берсе ұят, намысты,

Оған қоса бергені құт, даңқты! –деп ұят туралы ойын жеткізеді [2,546].

Профессор У. Шәлекенов: «Ислам діні қазақ халқының өмірімен тікелей тығыз байланысты. Қазір есейген балардан еңкейген кәрілерге дейін Ислам діні қағидаларына құрметпен қарайды және соның негізінде тәрбиеленуде. Өйткені ол адамдарды имандылыққа шақырады»[3,316 б] - деп, исламның халықтың рухани өміріндегі орнын айқындайды.

Орта ғасырда қазақ даласынан шыққан ғұламалар Әл-Фараби мұрлары, Махмұт Қашқаридың «Диуани лұғат ат-түрік» («Түркі сөздерінің жинағы»), Жүсіп Баласағұнның

«Құтты білік», Ахмет Йасауидің «Диуани Хикмет» («Ақыл кітабы»), Мұхаммет Хайдар Дулатидың «Тарих и Рашиди», «Жаһан наме» еңбектері, Ахмет Иүгінекидің «Хибатул Хақайк» («Ақиқат сыйы»), Сүлеймен Бақырғанидың «Бақырған кітабы», хусам ад-Дин Сығанақи – еңбектері Ислам мәдениеті аясында жазылған жәдігерлер[4,9 б].

Жоғарыда аталған түркі ойшылдары Ислам мәдениеті мен ғылымының өркендеп өсуіне елеулі ықпалын тигізді. 960 жылы Қарахан елінің мемлекеттік діні Ислам діні болып жарияланды. Қарахандықтар дәуірінде қала мәдениеті дамып, мұсылмандық сәулет өнерінің ескерткіштері Алаша хан кесенесі, Әулие Ата, Айша Бибі кесенелері, мешіттер мен медреселер, кітапханалар Қарахан мемлекетіндегі рухан-мәдени және әлеуметтік-экономикалық дамудың жоғары болғанын дәлелдейді. «Қарахан мемлекетінің рухани-мәдени ұстанымы ислам діні болды» [5, 54 б].

Қазіргі кезде діни экстремизм ғасыр індетіне айналып, әлеуметтік ғылымдарының әр түрлі салаларының назарын өзіне аудартуда. Оны саясаттанушылар, әлеуметтанушылар, конфликтология бойынша мамандар, әлеуметтік және мінез-құлық психологтары, теологтар, криминологтар, философтар, заңгерлер және басқа мамандық иелері зерттеуге талпынуда. Бұл зерттеушілер өз пәндерінің аспектілері бойынша зерделеу, зерттеу жұмыстарын жүргізіп жатса да, әлі де барлығының бірлескен ұжымдық кешенді зерттеу еңбектері жеткіліксіз. Себебі діни экстремизм өте күрделі әлеуметтік-құқықтық, саяси және этно-психологиялық мәселе бола отырып, көпәспектiлi болып табылады, яғни артықшылық, діни алауыздық, жеккөрушілік, дінді саясаттандыру және тағы басқа сияқты ең шеткі қисынсыз көзқарастары мен әрекеттері арқылы пайда болатын қоғамға қауіпті құбылыс болып табылады.

Діни экстремизм мен лаңкестіктің ұшқындауы мемлекеттік аппараттың әлсіздігіне, ішкі және сыртқы саясаттың аумағындағы үлкен есептерге, тарихи, этнопсихологиялық заңдылықтардың туындауына байланысты болады. Әр түрлі қоғамдық топтардың, бұқаралық ақпарат құралдардың бұл құбылысқа қатынастарының жүйесі, терроризмнің дамуына немесе оны қорғаштаудың жанама факторы болып табылады. Көбіне лаңкестік әрекеттерге жағдайдан шығудың жолын таба алмау түрткі болады. Яғни өзінің жағдайын психологиялық тұрғыдан кемсітілген болып саналуына, әрі солай бағалауға итермелейді. Көптеген жағдайда лаңкестіктің пайда болуы, сылтауы ұқсас: біздің халық, біздің мәдениет, біздің тіл, біздің сеніміз жоғалудың шегінде тұр, бізге бәрі жаман қарайды, әрі санаспайды деген сөздер. Лаңкесші тұлғаның мінез-құлқына тән, оған түрлі лаңкестік әрекетке итермелеуші бірқатар факторлар бар. Алғашқысы адамның өзін-өзі төмен санауы немесе соған қарама-қарсы өзін басқалардан артық деп бағалауы. Басындағы ірілі-ұсақты мәселелерге өзін емес қоғамды кінәлі деп табады. Бұл жағдайда ол өзінің заңсыз әрекеттерін бүркемелеудің, әрі өз-өзін моралдық қорғаштаудың, ақталудың құралы ретінде пайдалануына түрткі болады. Осындай жағдайлардан кейін, құрылымсыз, жүйесіз, негізсіз дүниетаным мен дүниені сезіну туындайды. Бұның детерминациясында түрлі этностардың сәйкессіздігі, этнопсихологиялық қарама қайшылығы жатыр. Құрылымсыз культтардың ядросы болып, өзінің сенімі үшін өлімге бас тігуге дайын тұратын фанаттардың іс-әрекеттері болады.

ДАИШ содырларының бүгінгі ұстанымы ақиқатты тек өздері ғана танып, түсінгендей, әлемге ислам жолын қайта жасап жатқандай насихаттау екендігі мәлім. Ұлыбританиялық басылым «Ислам мемлекеті» ультра-радикал діни ұйымы таратты деп сипатталған қазақ тілінде кәметке толмаған жас балалар түскен бейне жазба жариялады. Сол сияқты, содырлардың «Әл-Хаят» атты медиа орталығы даярлаған бейне жазбада адамдар арабша жіне қазақша сөйлейді. Үш қатар субтитрлердің бірі ағылшын тілінде жазылған. Басылымның сипаттауынша, бейнематериалдың толық нұсқасының басында «хижра жасап, Аллаға оралған қазақстандық бауырлар» деп сипатталатын бір топ адамдар көрсетіледі. Негізінен, Аллаға оралудың мекені Сирия емес, ол әркімнің жүрегінде, санасында, танымында, өз елінде болатындығына ой жүгіртпеген кез келген мұсылман осы тұзақтың құрбаны бола береді. Ал үзінді видеода өзі

сияқты әскери форма киген қатарластарының алдында шамамен бастауыш сынып жасындағы бала Калашников автоматын жылдам құрастырып, нысана көздейді. Одан кадр сыртындағы адам қазақша: «Атың кім? Қай жақтан келдің? Қайда тұрасың? Өскенде кім боласың?» деген сұрақтар қояды. Ол: «(атым)Абдулла. Қазақстаннан (келдім). Ислам халифатында (тұрамын). Өскенде кәпірлер, сендерді бауыздайтын муджахид болам» деп жауап береді. Міне, нағыз «исламофобия», мұсылманды, қазақты басты құндылығы рухани тірегі исламнан безіндіру дегеніміз осы деп философия және теология ғылымдарының докторы, профессор Досай Кенжетай ағамыздың «Аллаға оралу мекені» Сирия емес, әркімнің жүрегінде, өз отанында атты мақаласында айтады [6, 15 б].

Өкінішке орай, соңғы жылдары дәстүрлі дінімізге жалған күйе жағушылар көбейіп, Қарахан мемлекетінен бастау алған дініміз Ислам жалпақ тілмен айтқанда саяси сотқарлардың ойыншығына айналып барады.

Нәтижесінде қоғамда дін атын жамылушылар салдарынан адамның рухани байлығы дін мен оған үш қайнаса сорпасы қосылмайтын экстремизм мен лаңкестік сөзін бір-біріне тіркестіріп, қоғамда діни экстремизм мен лаңкестік сөздері пайда болып кеңінен таралуда.

Біздің білім ордамыздың белді профессоры Әшірбек Мүминов қазіргі Қазақстандағы діни ахуалға сыртқы күштердің ықпалы бар екенін және оның артында үлкен қаржы жатқаны құпия еместігін айтады. Араб елдері, парсы әлемі және тағыда басқа елдер өз ықпалдарын жүргізу үшін үлкен ойын ойнап жатыр. Бұл ойынның негізгі факторы - дін. Себебі қоғамды, отбасын іштен құлдыратуға діннің ғана шамасы жетеді. Ал дін адамның рухани байлығы, азығы. Мәшһүр Жүсіп руханилық негізі - имандылық жолы мен дінде деп көрсетеді. Дінді толық түсіне алмаған адам шектен шығып, діни фанатизмге соқтығып жатады.

Біздің қоғамда жасыратыны жоқ, өзіміздің қаракөз бауырларымыз Ислам діні тек араб мәдениетінде болуы керек деп түсініп, халыққа сол тұрғыда түсіндіріп, насихаттап жүргендер де бар. Ол адам өзінің қазақтың емес арабтың мүддесін көздеп жүргенін түсінбейтіндей. Осыған орай Хужурат сүресінде "Уа, адамдар! Шүбәсіз, сендерді бір ер мен бір әйелден жараттық. Сондай-ақ, сендерді бір-біріңмен танысып, табысуларың үшін сан алуан ұлыстар мен руларға бөлдік" [7, 515 б] дейді. Яғни, ұлыстар мен рулар өз болмыстарын ер мен әйел сынды сақтауы қажет. Біріктіретін бір Аллаға деген құлшылық - Ислам діні деп түсінсек қате болмас.

Ислам дінінің негізі - Құран араб тілінде түскені рас. Алайда Исламды қабылдау араб болуымыз шарт деген сөз емес. Және Ислам дінінің әлемге жайылуына біздің ата-бабамыздың қосқан үлесі бар.

Ата-бабамыз Исламды тек таратып қана қоймай, оны шын жүреппен ұғындыруға барынша еңбектенген. Мәселен Шәкәрім Құдайбердіұлы атамыз "Шын" атты өлең жолдарында

"Шыннан өзге Құдай жоқ,

Анық Құдай - шын Құдай.

Ұқпай қалма алаң боп,

Шын болмаса, кім Құдай?!" – десе, Әлихан Бөкейханов 1913 жылы «Қазақ» газетінде жариялаған «Қазақта мүфтилік мәселесі» мақаласында: «Милләт (халық)хәлін ойымызға алып, қызмет етуді мойымызға алып, бір ісіміз. Құдай сәтін салғай. «Әмин» деп қол жайып, «Әуп» деп, күш қосып,«Алла» деп іске кіріселік»[8, 555 б]- деп бабамыздың сөзін толықтырғандай .

Ғалым Әбсаттар қажы Дербісәлінің пікірінше «Ислам діні барлық адамзатты, соның ішінде оңы мен солын түсіне қоймаған жастарымызды тәрбиелейтін айқын жол екенін дәлелдеп жатудың қажеті жоқ шығар. Дін – барлық ғылымның, рухани дамудың, мәдениеттің негізі» [9, 142 б.].

Мемлекетті басқарудағы зайырлы жүйе – дінді мойындамайтын, дінге қарсы жұмыс істейтін жүйе емес. Өкінішке қарай, елдегі кейбір радикалды ұстанымдағы адамдар арасында зайырлы жүйені дінге қарсы етіп көрсету әрекеттері байқалуда. Осыдан келіп билікке немесе

биліктің күштік құрылымдарына (құқыққорғау органы өкілдеріне т.б.) өшігу фактілері туындауда. Сондықтан қазіргі дін мәселесіндегі өзекті тұстардың бірі – зайырлы жүйе анықтамасын дұрыс түсіндіру болып отырғаны шындық. Демократиялық бағытты ұстанған зайырлы сипаттағы мемлекет бола отырып біз бүгін мемлекеттің дінге оң көзқараспен қарайтынына куә болудамыз. Осы тұрғыда, қазақ қоғамында мемлекеттік билікке қырын қарайтын Хизб-ут-тахрир, тәкфирші, салафиттік секілді ағымдардың бар екендігі баршамызға белгілі.

2006 жылғы қазанда ҚР Бас Прокурорының мәлімдемесі бойынша ҚР Жоғарғы Сотымен келесі халықаралық ұйымдар террористік деп танылып, олардың Қазақстан территориясындағы қызметіне тыйым салынды:

1. «Әл-Каеда»;
2. «Шығыс Түркістан ислам партиясы»;
3. «Күрд халықтық конгресі»;
4. «Өзбекістан ислам қозғалысы»;
5. «Әсбат-әл-Ансар»;
6. «Мұсылман бауырлары»;
7. «Талибан» қозғалысы»;
8. «Боз Кұрт»;
9. «Орталық Азия моджахедтер жамағаты»;
10. «Лашқар-и-Тәйба»;
11. «Әлеуметтік реформалар қоғамы».

Кейін Астана қаласы сотының шешімімен сондай-ақ «Хизб-ут-Тахрир-әл-ислами», «Аум Син-рике» және Шығыс Түркістанды азат ету ұйымы ұйымдарының қызметіне тыйым салынды.

Көріп отырғанымыздай, аталмыш «қара тізімге» енгізілген барлық ұйымдар халықаралық террористік құрылымдар болып табылады, олардың қызметі көбінесе Қазақстанның айналасына, көрші елдерге қарсы бағытталған болатын [10].

Діни экстремизм мен лаңкестіктің таралуының басты себебі – діни сауатсыздықтан басталады. Ол жайында Ахмет Иүгінеки:

Аллаһ өзін білімменен құт етеді,
Қайырсыз надандықты жұт етеді.
Білімді үйренбеген талай қауым,

Құдайды қолдан жасап, пұт етеді [11, 528 б] – деп жазған еді. Діндер адамзат тарихында ізгіліктің құралы болғаны анық. Бірақ теріс саяси күштер дінді саясаттың құралы етіп алып, қатыгез саяси мақсаттарын жүзеге асырады. Қорыта айтарымыз, дін мен дәстүр сабақтастығы биік болып, қоғамға тамырын терең жайғанда ғана жастар діни адасушылықтан аман болады. Сондықтан, дін мен дәстүр сабақтастығын насихаттайтын ағартушылық жұмыстары қарқынды жүргізілуі тиіс.

Қолданылған әдебиет тізімі:

1. Айбын. Энциклопедия. / Бас ред. Б.Ө.Жақып. - Алматы: «Қазақ энциклопедиясы», 2011.
2. Баласағұн Ж. Құтты білік/Аударған А. Егеубаев. – Астана, 2003.
3. У. Шәлекенов Қазақ өркениеті. – Алматы: Қазақ университеті, 2009.
4. Бейсенов Бағдат қайбылдаулы. Қазақ ойшылдары дін туралы. – Алматы, 2012.
5. Қасымжанаов А.Х; Қасымжанова А.С. Духовное наследие казахского народа. – Алма-Ата, 1991.
6. Жастар арасындағы радикалды идеология таралуының алдын алу . АҚПАРАТТЫҚ – ТАНЫМДЫҚ ЖАРШЫ. Астана – 2016.
7. Құран кәрім қазақша түсіндірмелі аударма. Аударғандар: Әкімханов А.Б., Анарбаев Н.С. «Көкжиек баспасы», 2015.

8. Ә.Бөкейхан Шығармаларының толық жинағы.-Астана: Сарыарқа, 2009.
9. Ә. Дербісәлі. Ислам және заман. Алматы 2003.
10. Zakon.kz Ақпарат агенттігі, <http://www.zakon.kz/68872-za-uchastie-v-terroristicheskoyj.html>, 03.02.06ж.
11. Иүгінеки. Ақиқат сыйы.Астана: Аударма,2005. - 5-том.

ӘОЖ37 035.6

РУХАНИ ҚАЗЫНА – ҰЛТТЫҚ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

Таганбаева Зауреш Садуақасовна

Zaurewtag@mail.ru

Целиноград ауданы білім бөлімі Мортық ауылы №34 негізгі мектеп тарих пәні мұғалімі
Ғылыми жетекшісі – Туякова Гайни Кабаевна

Рухани жаңғыру идеясы ата мекенмен ұлттың бір болуын, үнемі ұрпақ пен туған жердің байланысуын, адам мен табиғаттың тұтастығын негіздейді. Рухани жаңғыру ұлттық болмыстың негізінде мемлекет өмірінде қалыптасатын интеллектуалдық өріс. Ол жеке адамды, ұрпақты, ұлтты, халықты табиғаттан, өзінің төл болмысынан ажыратып алып кетпейді, керісінше өз болмысының әлеуметтік рухани негіздерін сақтай отырып оны нығайтуға, қорғауға, сақтап қалуға ықпал ететін ұғым, ұлттық деңгей, бір ұрпақтың мемлекеттің тархы мен болашағы алдында жасайтын, қол жеткізетін жетістігі.

Рухани жаңғыру шыныменде ұлттың, елдің болмысына тән құбылыс және халыққа ортақ ұғым, ортақ ұстаным, тарихи қажеттілік. Мемлекет халықтың ортақ үйі, сол үйді күтіп баптайтын, рухын сақтайтын, қорғайтын адам мемлекеттен, қоғамнан бөлінбейді, мемлекетінің мүддесінен, төл мәдениетінің болмысынан қол үзбейді. Керісінше мемлекеті, халық үшін, ұрпақтың келешегі үшін заманның талабын зерделеп, одан өтудің жолын білімімен іздейді. Адамды, халықты бұндай дәрежеде ойлауға жетелейтін ұлттық сана. Ұлттық сана елдің тархы мен мәдениетіндегі тәжірибелер арқылы ұрпақтың уақытымен үйлессе елдің тұтас ұлттық зердесі қалыптасады немесе заман талабына сай өрісін кеңейте түседі. Бұндай ұлттық сананың құбылысы тарихымызда үнемі өзінің танымдық қызметін атқарып отырған. Мәселен түркі қазақ жұртының Мәңгілік Ел болу идеясы ұлттың зердесінен туған дүние. Мемлекет басшысы мақалада атап көрсетілгендей, неғұрлым адам өзінің бар мүмкіндігін тарихтың елегінен өткізген сайын уақыт талабын игеруге қабілетті келеді.

Туған жерін ұмытпайтын адам туған елін қадірлейді. Елді қадірлеу туған жердің рухын бойға сіңіріп өсуден басталған. Сондықтанда елде туып, елде тұрып елге жаны ашымаған адам зиялылар қатарында болған емес. Зиялылықтың бірінші шарты адамның туған жерге, халыққа және ұлт болашағына деген шынайы жанашырлығынан бастау алмақ.

Ұлттық рух бар жерде рухани жаңару күш алады. Мемлекет басшысы мақалада атап көрсеткендей ұлттық сана, ұлттық код рухан жаңарудың түп қазығы, ұлттың негізі арқылы жеке адамның, халықтың, елдің уақыт талабына сай ізденуі, еңбек қоғамын құруы, уақытты, еңбек пен білімді, денсаулықты қатар бағалап, қатар қорғай алған қоғам ұлттық рухымен мемлекетіне, қоғамына, еліне игілік әкелетін дүниелерді қалыптастырады [1]

Қазақ халқының ең асыл қазынасы жауға бермей ата – баба қанымен жанымен қорғалған жері деп айта аламын. Белгілі зерттеуші А.И. Левшин «Сөз соңында айтарым қазақтар өз Отанын, туған жерін қасиет тұтады», - деп жазды. Зерттеуші Кіші жүз тұрғындарының бір бөлігінің 1820 жылы Астрахан облысынан өз өлкесіне қайтып оралған оқиғаны мысалға келтіреді. XIX ғасырдың басында елді жайлаған аштық жылдары далалықтар Ресеймен шекаралас аймақтарға көшуге мәжбүр болып, кең туған жеріне қайтып оралған: «Біз олардың